

# TÉRSÉGFEJLESZTÉSI LEHETŐSÉGEK A SZIGETKÖZ- CSALLÓKÖZ VONATKOZÁSÁBAN, AVAGY ELTÉRŐ TELEPÜLÉSFÖLDRAJZI JELLEMZŐK ESETÉN IS LEHET KÖZÖS NEVEZŐ?

KOZMA KATALIN – BERKES JUDIT – LELKES GÁBOR – MEZEI KATALIN

SPATIAL DEVELOPMENT OPPORTUNITIES IN THE ARCHIPELAGO-CLUSTER REGION, OR  
CAN THERE BE A COMMON DENOMINATOR EVEN IN THE CASE OF DIFFERENT  
GEOGRAPHIC FEATURES?

*In recent years, the issue of regional/rural development has also become increasingly important in our country. Looking at the issue at the landscape level, the success of development can only be achieved if we take into account the economic, social, cultural and ecological factors of a given region and develop them simultaneously, with a proper understanding of their strengths and weaknesses. However, a complex approach is essential if this is to be properly implemented. The positive development and transformation of an area can only be achieved if we know its habitat, its resources, its natural and environmental potential, and build on these to define the direction of development and the cornerstones on which to base this activity. In the Szigetköz-Csallóköz geographical area too, it is precisely on the basis of these available natural and environmental assets that development directions can be defined, and focal areas for economic and/or social development can be identified, which will enable the area to form a dynamic, outstanding unit.*

## BEVEZETÉS

Ahogy azt egy korábbi cikkében is írja Csapó (2015): „A települések az emberi tevékenység egyik legösszetettebb termékei a földrajzi környezetben, nem magányosan állnak a térben. Kapcsolataik és a rájuk jellemző funkcióik révén a településrendszer tagjai. Nem változatlanok, történelmük során folyamatosan átalakulnak.” A települések szerkezetét eleinte a természetföldrajzi adottságok, később egyre inkább az adott település történeti kifejlődése, központi funkciói és azok változása, esetenként állami, vagy magán-erős beruházások és politikai döntések befolyásolták és alakították (MENDÖL 1963, CSAPÓ ET AL. 2015). Mindezek hatással vannak egy térség településföldrajzi jellemzőinek alakulására, nagyobb léptékben mérve pedig meghatározhatják adott térség fejlesztési lehetőségeit, prioritási szempontjait is.

Tanulmányunkban egy, a Szigetköz térségét megcélzó, Insula Magna Komplex Fejlesztési Projektként ismert (továbbiakban: IM), több évet felölelő kutatás településföldrajzi, térségfejlesztési vonatkozású részeredményeit kívánjuk

bemutatni a fenti szakirodalmi megállapítások alátámasztására. A projekt egyik eredményterméke az Insula Magna Középtávú Stratégia, egy olyan döntés előkészítő dokumentum, amely összefoglalja a projekt során szerzett tapasztalatokat a térség környezeti, gazdasági és társadalmi folyamatairól, melyeket összevet a globális és európai makro- és mikroregionális trendekkel. A beazonosított kihívásokra olyan tudás alapú, klímaadaptív, fenntartható és a helyi közösség által támogatott válaszokat próbál adni, amelyek a térség belső erőforrásaira építenek. Az elkészült Középtávú Stratégia 2030-ig határozza meg a térség fejlesztési céljait.

## **1. SZIGETKÖZ ÉS KÖZVETLEN KÖRNYEZETE NAPJAINK TELEPÜLÉSFÖLDRAJZI JELLEMZŐINEK TÜKRÉBEN**

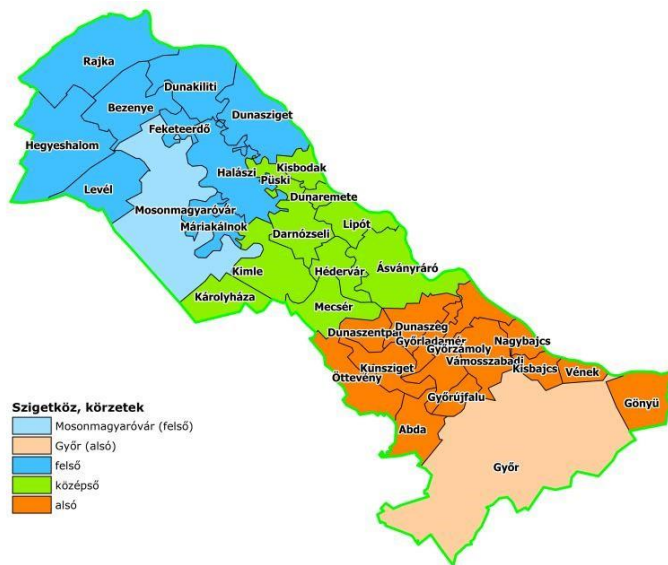
Az Insula Magna mintaterület nem kimondottan a Szigetköz, mint természetföldrajzi egységre került kialakításra, hanem annál sokkal bővebb lehatárolással bír. Kialakítása során összetett szempontrendszer került alkalmazásra, ahol figyelembe vettük az eltérő céllal és funkcióval rendelkező térfelosztásokat. A kialakított szempontrendszer előnye, hogy az tájfelosztás és közigazgatási beosztás alapján is értelmezhető. A kutatásba bevont terület 35 települést tartalmaz, melyek közül kettő – Győr és Mosonmagyaróvár – város, a többi község. A bővebb lehatárolás oka az volt, hogy a vizsgált térség egyrészt a társadalmi-gazdasági jellemzők, másrészt pedig – és ez talán még jelentősebb szerepet játszik – a településhálózati-térszerkezeti viszonyrendszerek alapján bővíthető a szűken vett Szigetközön kívül eső településekkel. A területi lehatárolás az alábbi határvonalakat követte:

- magyar-osztrák államhatár az M1 autópálya határátmeneti pontjától a magyar-osztrák-szlovák hármashatárig;
- magyar-szlovák államhatár a magyar-osztrák-szlovák hármashatártól a Mosoni-Duna torkolatáig;
- Mosoni-Duna a torkolattól Győrig;
- M1 autópálya Győrtől a magyar-osztrák határátmeneti pontig.

A fentieknek megfelelően azok a települések, amelyeknek központi belterülete a bemutatott határokon belülré esik, a mintaterület részét képezik. Ennek megfelelően a mintaterületen kívül esik Mosonszentmiklós, amelynek csak egyéb belterülete – Mosonújhely – található a határt képező M1 autópálya északi oldalán. A települési listában kivételként jelenik meg Gönyű, ahol ugyan a települési belterület a határon kívül esik, de bevonásra került, mivel a Mosoni-Duna torkolata részben a település közigazgatási területére esik (*IM KÖZÉPTÁVÚ STRATÉGIA 2023*).

A mintaterületen belül különböző szempontok alapján történtek lehatárolások. A földrajzi jellegű lehatároláson belül (GÖCSEI 1979, SZABÓ 2005) bizonyos mértékben homogén társadalmi-gazdasági jellemzőkkel is rendelkező településcsoportok találhatóak. Elsődleges célja, hogy hasonló jellemzőkkel rendelkező, területileg összefüggő településcsoportok esetében legyen alkalmas mind elemzési egységként szolgálni, mind pedig a differenciált fejlesztési célok, beavatkozási lehetőségek tervezéséhez segítséget nyújtani. A lehatárolást és a körzeteket a 1. ábra mutatja (IM KÖZÉPTÁVÚ STRATÉGIA 2023).

1. ábra: A mintaterület körzetei a földrajzi lehatárolás alapján  
Figure 1: Areas of the sample area based on the geographical delimitation



Forrás: IM Középtávú Stratégia 2023

## 1.1 A TELEPÜLÉSHÁLÓZAT JELLEMZŐI

A vizsgált térség településhálózatának vizsgálata során elmondható, hogy Győr és Mosonmagyaróvár domináns szerepet játszik többek között a népességkoncentráció és a központi funkciók – intézményi ellátottság, piaci és humán szolgáltatások – tekintetében is (1. táblázat).

A térséget érintő feltáró elemzés szerint a teljes terület lakónépességének közel háromnegyede (73%) él a két városban, a fennmaradó népességen osztozik a többi 33 község. A két város népességkoncentrációja folyamatos, kismértékű csökkenést mutat, az népességnövekedés az elmúlt évtizedben túlnyomó többségben – mintegy 12 000 fő – a községekre esett, amely nemcsak a két város szuburbanizációs folyamatainak köszönhető, hanem közrejátszik

benne az ország más térségeiből, illetve a Pozsonyból a Szigetközbe való beköltözés is (*IM KÖZÉPTÁVÚ STRATÉGIA 2023*).

1. táblázat: A népesség száma és alakulása körzetenként a Szigetközben

Table 1: Population numbers and trends by district

Körzet	Települések száma	Lakónépesség, 2020	Változás, 2010-2020
alsó	13	28 002	+25,8%
középső	10	10 530	+5,8%
felső	10	23 202	+30,6%
Győr	1	132 735	+1,1%
Mosonmagyaróvár	1	34 439	+4,4%
Együtt	35	228 908	+7,0%

Forrás: TeIR adatok alapján, IM Középtávú Stratégia 2023

A települések méretét tekintve felfedezhetők bizonyos térbeli szabályszerűségek. Általánosságban elmondható, hogy a térségre nem jellemző az apró- és kistelepülések jelenléte, mindössze három olyan település található a mintaterületen, amelyek népessége nem éri el az 500 főt. Ha megvizsgáljuk a különböző nagyságú települések területi eloszlását megállapítható, hogy a nagyobb települések elsősorban a két város elsődleges szuburbán zónájában találhatóak meg, míg a kisebb falvak jellemzően a térség középső részén, illetve a Duna mentén helyezkednek el. A területi megoszlás a polarizáció irányába mutat, mivel a népességnövekedés dinamikája az agglomerációs településeken gyorsabb (*IM KÖZÉPTÁVÚ STRATÉGIA 2023*).

Az intézményi és szolgáltatási funkciókat tekintve elsődleges központnak csupán a térség két városa tekinthető, mivel az intézmények jelentős része csak Győrben és Mosonmagyaróváron található meg. Ezen túl jelentős differenciák mutatkoznak az intézmények és szolgáltatások tekintetében a települések között. Elsősorban azok a nagyobb lélekszámú települések funkcionálnak alközpontként szolgáltatási szempontból, amelyek nem közvetlenül a két város szomszédságában helyezkednek el (pl. Dunaszeg, Hegyeshalom, Öttevény, Rajka). A másik végletet a térség legkisebb települései (Dunaremete, Károlyháza, Kisbodak, Vének) jelentik; ahol csak alapvető szolgáltatások (közművek, helyi tömegközlekedés és alapfokú közművelődési intézmények) vannak jelen (*IM KÖZÉPTÁVÚ STRATÉGIA 2023*).

## 1.2 A GAZDASÁGI SZERKEZET HATÁSA A TÉRHASZNÁLATRA

A projekt értelmezésében vett Szigetköz országos viszonylatban a gazdaságilag fejlett térségek közé tartozik, ahol az egy főre jutó GDP meghaladja az országos

átlagot. Elsődlegesen a két centrumtelepülésnek (Győr és Mosonmagyaróvár) köszönhetően a térség regionális és vármegyei léptékben is dinamikus növekedést mutat. A legjelentősebb ágazat a gépipar, ezen belül a járműgyártás, ami a termelési érték mellett a foglalkoztatottak számában is megmutatkozik. A járműipari nagyvállalatok által kialakított iparági környezet pozitív agglomerációs hatásai az egész térségben érezhetőek. Ugyanakkor a települések között megfigyelhető az eltérő fejlettség és dinamika, melyet a tradicionális és újonnan kialakuló gazdasági kapcsolatrendszer is befolyásolnak. A fejlettebb mikrorégiókban jellemző a külföldi működőtőke jelenléte. Az érintett vállalkozások jelentős része a gépjármű-, elektronika-, könnyűipar beszállítójaként működik. A gazdasági központokban – figyelembe véve a Mosoni-síknak a Szigetközhez közvetlenül nem tartozó településeit is – ipari parkok és ipari park címmel nem rendelkező ipari centrumok innovatív, inkubációs, termelékenység növelő komplex szolgáltatásai figyelhetőek meg Győr és Mosonmagyaróvár mellett, Rajka, Dunakiliti, Győrladamér, Kunsziget, Lébény, Mosonszolnok és Jánossomorja településeken. A COVID-19 járvány rámutatott, hogy ez az egyoldalú gazdasági profil a nyugat-európai és a világgazdasági konjunktúrától való erős kitettséget jelent, amit célszerű lenne a gazdaság diverzifikálásával oldani (*IM KÖZÉPTÁVÚ STRATÉGIA 2023*).

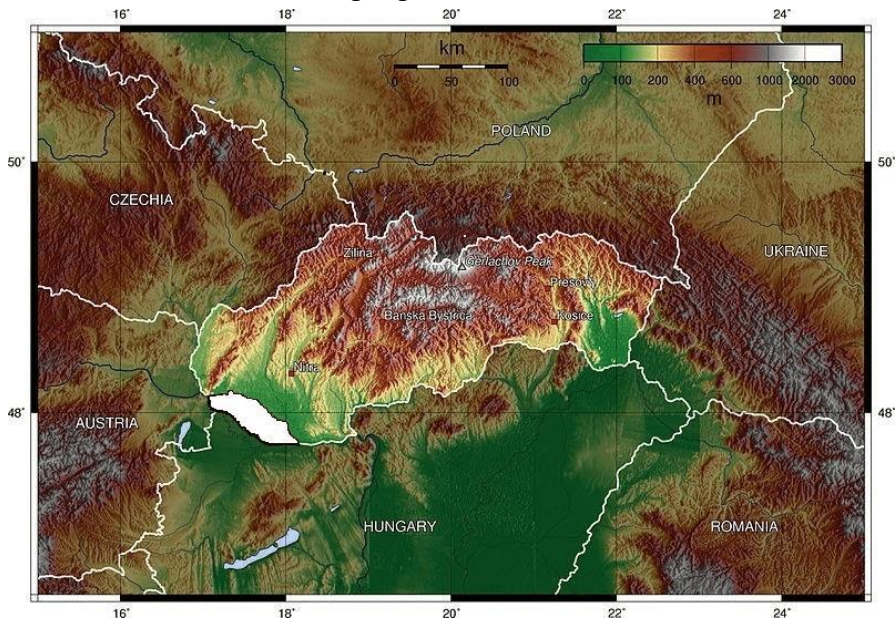
Térhasználat tekintetében megkerülhetetlen az agár ágazat vizsgálata, amely a térségben nagy hagyományokkal rendelkezik. Ebben elévülhetetlen érdemei vannak a Széchenyi István Egyetem Albert Kázmér Mosonmagyaróvári Karának, amely az ország legrégebbi agár felsőoktatási intézményeként, már több mint 200 éve járul hozzá a térség mezőgazdasági szakembereinek képzéséhez és jár élen az agrár innovációk terén. Igaz, a mezőgazdasági termelés a térségben a hozzáadott értéknek csupán a 4%-át adja, ami gyakorlatilag az országos átlagnak megfelelő arány (*IM KÖZÉPTÁVÚ STRATÉGIA 2023*). Ugyanakkor megjegyezzük, hogy a mezőgazdaság szerény hozzájárulása a vármegyei és térségi GDP-hez nem az ágazat elmaradottságára utaló jel, csupán annak relatív alacsony súlyát jelzi a vármegye és a térség határozott ipari profiljához képest, ugyanakkor az ágazat hatékonysági mutatói kifejezetten kedvezőek országos összehasonlításban is. Viszont az is igaz, hogy a Szigetközre korábban jellemző mezőgazdasági tevékenységek jelentősen átalakultak (*POZSGAI-BARANYAI 2016*); a kertészeti tevékenység és az állattartás erősen visszaszorult, ezzel párhuzamosan a korábbi nagy kiterjedésű ártéri legelők és erdők helyét is más művelési módok (jellemzően monokultúrás szántóföldi termelés) váltotta fel részben az EU Közös Agrárpolitikája által alkalmazott mezőgazdasági termeléstámogatási rendszer anomáliáinak köszönhetően.

## 2. CSALLÓKÖZ NAPJAINK TELEPÜLÉSFÖLDRAJZI JELLEMZŐINEK TÜKRÉBEN

Csallóköz térségét társadalmi és gazdasági szempontból több kistéjegységre tagolhatjuk: Felső-, Közép- és Alsó-Csallóközre. A 3 tájegység mindegyike rendelkezik egy központi várossal, mely városok centrum szerepet töltenek be az adott tájegységben élők számára. Felső-Csallóköz központja Somorja, Közép-Csallóközé Dunaszerdahely, Alsó-Csallóköz estében pedig Révkomárom tölti be a centrum szerepet (2. ábra).

2. ábra: Szlovákia és a határmenti országok domborzati térképe (Csallóköz fehérrel kiemelve)

Figure 2. Physical map of Slovakia and border countries; Žitný ostrov is highlighted in white



Forrás: Vidiani, 2011; módosította Z. Domonkos, 2015

Csallóköz területe megyei közigazgatási szempontból három megye alá tartozik: Pozsony megye, Nagyszombat megye és Nyitra megye (mely megyék az Európai Unió NUTS-osztályozási rendszerében a NUTS-3 szintnek felelnek meg). A járási felosztás alapján a területen 5 járás osztozik. Csallóköz legnyugatibb része 3 járás alá tartozik: Pozsony V járás, Pozsony II járás, Szenci járás. A térség legnagyobb részét a Dunaszerdahelyi járás foglalja magába, míg a keleti harmad a Révkomáromi járás része. Lelkes G. (2022) szerint Csallóköz ilyen jellegű, 3 megyére történő felosztása hátrányosan érinti a régió fejlődését, mivel a fejlesztésekben fontos szerepet játszó megyei önkormányzatok eltérő fejlesztési

programokban gondolkoznak, azonban Csallóköz számára kedvezőbb lenne egy egységes fejlesztési régióba való tartozás. Ugyanakkor Lelkes G. (2022) feltáró munkája megállapította, hogy a községek közti természetes kapcsolatok és regionális fejlesztés szereplőinek önszerveződése alapján sem igazán beszélhetünk egységes csallóközi érdekképviseleti formákról a régió nagy kelet-nyugat kiterjedése és az egyes régiók *genius locia*<sup>1</sup> miatt (a regionális együttműködési hálózatok többsége is Felső-Csallóköz, Közép-Csallóköz és Alsó-Csallóköz lehatárolásokat mutat).

Csallóköz gazdaságföldrajzi fekvése igen kedvező. Pozsony mellett lényeges gazdasági motor a térség fejlődésében Győr és régiója, továbbá jelentősnek mondható a Bécs és térsége által kínált munkavállalási és vállalkozási lehetőség jelenléte (LELKES 2022).

## 2.1 A TERÜLETHASZNÁLAT JELLEMZŐI

A terület felhasználás az elmúlt 100 évben jelentősen átalakult. Az erdők kiterjedése napjainkban mintegy 10% körül mozog az intenzív termőföldkivonás, a városok és falvak beépített területeinek növekedése, valamint az infrastrukturális fejlesztések javára. Az elmúlt 2 évtizedben a beépített területek kiterjedése elsősorban a Dunaszerdahely és Pozsony közti régióban növekedett meg a hatalmas lakónegyedek, logisztikai parkok, gyárak és úthálózati fejlesztések következtében (2. táblázat) (LELKES 2022).

2. táblázat: Csallóközt alkotó és azzal szomszédos járások néhány területhasználati adata

Table 2: Some data on land use in the districts of Csallóköz and neighbouring districts

Régió (járás)	Összterület (m <sup>2</sup> )	Mezőgazdasági területek (m <sup>2</sup> )			Erdők (m <sup>2</sup> )
		összesen	ebből szántóföld	ebből rét/legelő	
Pozsony II	92 490 067	35 343 036	29 508 790	395 641	10 298 435
Pozsony V	94 207 079	45 744 919	42 754 379	864 111	6 680 792
Szeznci járás	359 887 989	265 214 803	248 029 956	1 677 254	13 407 695
Dunaszerdahelyi	1 074 589 421	798 665 602	731 455 127	24 931 103	70 134 989
Galántai	641 712 009	510 762 181	478 110 810	4 190 178	27 152 836
Révkomáromi	1 100 133 408	861 121 657	757 513 501	44 217 032	69 826 031

Forrás: Szlovák Köztársaság Statisztikai Hivatala, 2022

<sup>1</sup>Kitűnő példája ennek a regionális turisztikai menedzsment szerveződése: a Felső-Csallóköz és Közép-Csallóköz régiók területén a turizmus fejlesztését elsősorban a Csallóköz Területi Idegenforgalmi Szövetség (<https://ostrovzitny.sk/hu>) támogatja. A Révkomáromi járás falvai és városai nem tagjai a Csallóköz Területi Idegenforgalmi Szövetségnek, hanem azok egy másik turisztikai menedzsment együttműködés keretében igyekeznek segíteni a turizmust a Dunamente Területi Idegenforgalmi Szövetségben (<https://www.visitdanube.eu/>).

Csallóköz területe, hasonlóan a Szigetközhez, kitűnő agráradottságokkal rendelkezik, az ország legtermékenyebb talajai borítják, valamint ez a régió rendelkezik a **legnagyobb ivóvízkészlettel** Szlovákiában (<https://www.travelguide.sk/hun/zitny-ostrov/>). Azonban az elmúlt 7 évtized nagytáblás mezőgazdasági gazdálkodása megváltoztatta a tájat. Megnőtt a mezőgazdasági termelés alá vont területek nagysága, melynek rovására a vizes élőhelyek fokozatosan visszaszorultak, valamint a természetes növénytakaró is jelentősen átalakult. A területhasználat jellemzően a nagyüzemi nagyparcellás gazdálkodási mód, vagyis a kisebb, tagoltabb táblák összevonása és az így létrejött 30 hektárnál is nagyobb parcellákon megvalósuló monokulturás növénytermesztés (amihez hatalmas mennyiségű műtrágyát és növényvédőszeret használnak fel a termés hozamok növelése érdekében). A jelentős táj átalakítás és az ezzel párhuzamosan megnövekedett mezőgazdasági termelés nemcsak a vízkincset és a természetes növény-és állatvilágot érintette negatívan, de az ember is elszenvédőjévé vált; időről időre előfordulnak olyan esetek, hogy a községi vezetékes ivóvíz nem alkalmas emberi fogyasztásra (LELKES 2022).

A természeti adottságoknak köszönhetően a mezőgazdaság mellett Csallóköz hatalmas potenciállal rendelkezik a turizmust illetően is. Sok lehetőséget kínál természeti, kulturális és történelmi értékeinek köszönhetően a hazai és a külföldi turisták számára. A napsütéses órák magas száma, az 50 – 70 °C termálfvízforrások gazdag hálózatán megépült termálfürdők színes szolgáltatásai, a több száz kilométert meghaladó vízi turisztikai és kerékpár útvonalai, a falvak és városok fesztiváljai és sportrendezvényei, a magyar-szlovák-német-zsidó-roma multikulturális hagyományok és gazdag épített öröksége mind-mind fontos vonzerőt jelentenek. A régiót felkereső turisták száma évről évre növekszik, csak a nagymegyeri és a dunaszerdahelyi termálfürdőt felkereső turisták száma meghaladja az évi 1 millió főt (LELKES 2022). Az említett városokon kívül jelentős fürdőhelyek még Nyárasd és Révkomárom is.

## 2.2 TELEPÜLÉSHÁLÓZAT TÉRSZERKEZETI JELLEMZŐI ÉS TELEPÜLÉSHIERARCHIÁJA

Egy térség településszerkezete, térszerkezete meghatározhatja annak fejlődését, társadalmi-gazdasági vonatkozásait. A térben elhelyezkedő települések fejlődésének dinamikája erősen meghatározza a jövőbeli fejlődési lehetőségeket, társadalmi-gazdasági változásokat, melyek lehetnek pozitív vagy akár negatív irányúak is adott térségre nézve (RECHNITZER 1998).

A 3 csallóközi régió – Felső-Csallóköz, Közép-Csallóköz, Alsó-Csallóköz – sűrű településhálózattal rendelkezik. A térség nagyobb részére – a Nagymegyertől nyugatra eső régióban – az Árpád-kori gyökerű aprófalvas települések a jellemzőek, míg Nagymegyertől északra és északkeletre – Gúta városának környékén – máig megvannak a tanyavilág nyomai. A Felső-Csallóközben és

Közép-Csallóközben sok kishatárú falu gyakran olyan közel fekszik egymáshoz, hogy sok esetben 2 km sem választja el őket egymástól. E középkori településszerkezetre (amely minden bizonnyal az azonos nevet viselő nemzetség birtokainak osztódása révén jött létre) a legjobb példa Karcsák esete. Tizenkét Karcsa-utótagú települést lehet ugyanis összeszámlálni Dunaszerdahely közvetlen szomszédságában: Amadé-, Damazír- Egyház-, Erdőhát-, Etre-, Göncöl-, Királyfia-, Kulcsár-, Mórocz-, Pinke-, Sipos- és Solymoskarcsa. Valamivel halványabb nyomokban, de hasonló folyamat mutatható ki a Patonyokról és az Étékről is (utóbbiak közül ismeretes Töbör-, Hegy-, Bene-, Enyed-, Csenkesz-, Balázs- és Pódaéte).

Csallóközben az urbanizációs szint alacsony, a városi népesség összlakosságon belüli aránya kevesebb mint 45%, míg ezen mutató értéke országos viszonylatban meghaladja az 53%-ot. Magas a kis lélekszámú falvak száma, a községek több mint 1/3-ánál a népesség nem éri el az 1000 főt (*LELKES 2022*).

Csallóköz településhálózatát közel 100 község és a város alkotja, amelyek többsége a Dunaszerdahelyi járásba tartozik (67). A második legtöbb települést a Révkomáromi járás adja (18). A településhierarchia csúcsán a városok vannak. A városhálózatba a Dunaszerdahelyi járásból 4 város tartozik [Dunaszerdahely (23009 fő<sup>2</sup>), Somorja (13605 fő<sup>3</sup>), Nagymegyér (8348 fő<sup>4</sup>), Bős (5250 fő<sup>5</sup>)]. Valamennyi csallóközi városban a magyar nemzetiségű lakosság van többségben. A legalacsonyabb ez a szám Somorja városában, ahol a magyar nemzetiségű lakosság az össznépesség 52,7 %-a. Somorja etnikai szerkezetében a szlovák nemzetiségű lakosság aránya az elmúlt 3 évtizedben erősödött meg, ugyanis a fővároshoz közeli fekvése miatt intenzív ingatlanfejlesztési projektek terévé vált, hasonlóan a Somorja és Pozsony közt fekvő falvakhoz. Több száz új lakás épült lakótömbök keretében, illetve több száz új építkezési telek is kimérésre került családi házak számára, ahová többségében szlovák nemzetiségű lakosság költözött be, nagymértékben változtatva ezzel az etnikai szerkezetet Csallóköz legnyugatibb városában (amennyiben Pozsony-t nem tekintjük csallóközi városnak). A Szenci járásból csak vidéki falvak találhatók a Csallóközben, míg a Révkomáromi járás 2 városa csallóközi fekvésű. Ezek Révkomárom (32643 fő<sup>6</sup>) és Gúta (10516 fő<sup>7</sup>) (*3. táblázat*). Bár a Csallóközben fekvő városok közt a legnagyobb népességgel Révkomárom rendelkezik, a Csallóköz legjelentősebb, gazdasági és társadalmi központjának, fővárosának Dunaszerdahely számít, ami a központi földrajzi fekvéséből (Csallóköz

---

<sup>2</sup> 2021. dec. 31-i adat.

<sup>3</sup> 2021. dec. 31-i adat.

<sup>4</sup> 2021. dec. 31-i adat.

<sup>5</sup> 2021. dec. 31-i adat.

<sup>6</sup> 2021. dec. 31-i adat.

<sup>7</sup> 2021. dec. 31-i adat.

szívében), valamint Pozsony és az európai úthálózat közelségéből következik (LELKES 2022).

3. táblázat: A lakónépesség számának alakulása Csallóköz városaiban 2014 – 2021 közt

Table 3: Population trends in the cities of the Csallóköz between 2014 and 2021

Városok	2021	2020	2019	2018	2017	2016	2015	2014
Dunaszerdahely	23009	22620	22684	22730	22643	22641	22652	22553
Nagymegyer	8348	8578	8612	8611	8650	8678	8703	8763
Bős	5250	5439	5473	5431	5391	5387	5382	5397
Somorja	13605	13393	13350	13314	13324	13303	13147	13028
Révkomárom	32643	33539	33751	33927	34160	34190	34333	34461
Gúta	10516	10558	10586	10546	10546	10599	10614	10632

Megjegyzés: december 31-i lakosságszám

Forrás: Szlovák Köztársaság Statisztikai Hivatala, 2022

### 3. JÖVŐBENI EGYÜTTMŰKÖDÉSI LEHETŐSÉGEK ÉS FÓKUSZPONTOK

Egy térség fejlődése alapvetően az abban található potenciálokra való építkezés útján lehetséges. A potenciálok nem csak a természeti és gazdasági tőkére értendők, hanem mindazon jellemzőkre, amelyek meghatározzák egy térség jellegét, arculatát és az abban működő folyamatokat. A szigetközi és csallóközi térség bár eltérő arculattal bír, azonban a földrajzi térszerkezet feltárása és az abban működő folyamatok azonosítása lehetőséget ad arra, hogy azonosítsuk azokat a közös pontokat, mely révén fejlődni tudnak egymás mellett és egymásra épülésük által is. A térség jövőbeni szorosabb együttműködésének alakulásában ugyan nehézséget okoz az államhatár megléte, azonban a közös fejlődés az elkészült tanulmányok eredményeinek összevetése alapján (IM Középtávú stratégia és annak 1. sz. melléklete) az alábbiak szerint lehetséges:

*a., Kistérségi szerveződések összekapcsolódása, települési kapcsolatok kiépítése és megerősítése*

LELKES G. (2022) tanulmányában megállapítja, hogy Csallóközben a kistérségi szerveződések, a települési kapcsolatok nagyon sokrétűek. Ennek következtében a közös pont megtalálása nem mindig egyszerű. Felmérésében úgy találta, hogy a települések közötti közös együttműködések célja leggyakrabban a turizmus közös fejlesztését célzó projektek megvalósítása (pl. marketing, kerékpárutak építése), de jelentősek az együttműködések az oktatás (alapiskolák és óvodák üzemeltetése kapcsán), a hulladékgazdálkodás és a természetvédelem területén

is (a szennyvízelvezetés során sok esetben több községet lát el egy szennyvíztisztító állomás). Az egyik legismertebb regionális szerveződés a Csallóközi Városok és Falvak Társulása (<https://www.zmozo.sk/hu/>), amely számos esetben fellép a csallóközi falvak és városok érdekérvényesítése érdekében, legyen szó úthálózatfejlesztésről, vagy a kisebbségi nyelvek hivatali érintkezésben való használatáról. A Csallóközi Városok és Falvak Társulásában vannak olyan tagtelepülések is, amelyek nem fekszenek ugyan a földrajzi értelemben vett Csallóközben, de kulturálisan kötődnek a Csallóközhöz.

A csallóközi települések többsége igen élénk kétoldalú partnerkapcsolatot ápol a magyarországi településekkel, amelyek sok esetben kiváló alapot adnak projektalapú együttműködésekre is. Ezek legjelentősebb forrása az Interreg V-A Szlovákia-Magyarország Együttműködési Program, mely keretében Csallóközben több mint 100 fejlesztési projekt valósult meg (LELKES 2022).

A csallóközi falvak és városok együttműködési hálózatában új elemként jelentek meg az elmúlt 10 évben az európai területi társulások azon céllal, hogy a határmenti társadalmi, gazdasági, turisztikai, kulturális és intézményközi kapcsolatokat fejlesszék, hozzájárulva ezzel a szlovák-magyar határtérség összehangolt fejlődéséhez. Az elkövetkező évtizedben várhatóan az európai területi társulások szerepe tovább fog erősödni, az európai fejlesztések meghatározó motorjaivá válhatnak, a szomszédos térségek gazdaság- és vállalkozásfejlesztésében szereplőkké léphetnek elő, valamint lényegesen segíthetik az intézményi, területfejlesztési stakeholderek együttműködésének mélyítését (LELKES 2022). A térség három, jelenleg is nagyon aktív ETT-je a, Pons Danubii ETT, a Rába – Duna – Vág ETT és az Arrabona ETT.

### *b., Kutatás-fejlesztés*

A szigetközi tájegységgel szemben, melynek motorját a győri és mosonmagyaróvári Széchenyi Egyetemi központok adják, a LELKES G. (2022) szerint Csallóközben a kutatás-fejlesztés még csak az első lépéseknél tart, ugyanis komolyabb egyetemi és kutatóintézeti források nem állnak rendelkezésre ebben az ágazatban. Ugyanakkor a jövőt illetően kedvező a térség fekvése, hiszen a környező nagyvárosok (Pozsony, Nagyszombat, Nyitra, Győr) neves egyetemei és kutatóintézetei számára kitűnő terepet kínál a régió kutatásra és fejlesztésre is. A kutatás-fejlesztési intézményi jelenlét régióbeli hiánya azonban nem fékezi az innovációkat az élet számos területén, ugyanis az innovációs elemek jelen vannak. A csallóközi régióban a vállalatok döntő hányada igyekszik a legmodernebb technológiát használni a termelése során. Az okos megoldások iránti igény folyamatosan nő a minden ágazatában (mezőgazdaság, ipar, szolgáltatások) csakúgy, mint a helyi lakosság, illetve az idelátogató turisták körében. Közös kutatások, határon átívelő K+F műhelyek létrehozása mind segíthetik a térség ezen területen való előrelépési lehetőségeit is.

*c., Turizmust érintő fejlesztési lehetőségek*

A Szigetköz egyedülálló természeti kincs, hiszen Európa egyetlen szárazföldi deltavidéke, amely méltán tarthat számot a turisták érdeklődésére. Az IM projekt ideje alatt elvégzett kutatásokból kiderül, hogy a térség kihasználatlan kapacitásokkal rendelkezik a turizmus területén. Sajnos a térségnek még nincs jól ismert, egyedi arculata, így az adottságokhoz leginkább illeszkedő aktív turisztikai imázs kialakítása és beágyazása kiemelt cél. A turisztikai attrakciók, rendezvények, a szállás- és vendéglátóhelyek, a közlekedési infrastruktúra stb. erősítése során el kell kerülni a pontszerű fejlesztéseket, figyelembe kell venni a lehetséges kapcsolódási pontokat, hogy pozitív szinergiák alakulhassanak ki, amelyek akár a csallóközi térségre is áttérjedhetnek. Ehhez valós együttműködések kell kialakítani az önkormányzatok, a vállalkozások és helyi lakosok között (*IM KÖZÉPTÁVÚ STRATÉGIA 2023*).

Továbbá kiemelt figyelmet kell fordítani olyan mintaprojektek, mintagazdaságok létrehozására, amelyek jó gyakorlatokként jelenhetnek meg más gazdaságok számára nemcsak a Szigetközben, de a Csallóközben is.

A Szigetközi térségen belül 4-6 település összefogásával létrehozhatóak olyan körzetek, melyek alkalmasak arra, hogy egyfajta mikrotérségi szolgáltatási központként az igényeket összehangoltan kiszolgálják. A jelen stratégia ugyan a szigetközi tájegységre koncentrálnak, azonban fontos kiemelni, hogy a térségi kapcsolatok, települési, és vállalati-gazdasági együttműködések nem állnak meg a határon, átnyúlnak azon, és a Csallóközzel való együttműködés is számos fejlesztési lehetőséget rejt, amelyekre érdemes figyelmet fordítani és keresni az együttműködés lehetséges formáit (*IM KÖZÉPTÁVÚ STRATÉGIA 2023*). Az Insula Magna Középtávú Stratégia ebből a szempontból tökéletesen illeszkedik azokhoz a szakpolitikai ajánlásokhoz, amelyek az OFTK 2024-ben várható felülvizsgálatával kapcsolatban fogalmazódtak meg, és kiemelten kezelendő feladatnak tekintik a határon átnyúló makroregionális térségekben való gondolkodást, különös tekintettel Kárpát-medencei viszonylatban (*MEZEI-RÁCZ 2023*).

A gazdasági összekapcsolódás lehetősége már egyéb, a szigetközi tájegységgel foglalkozó kutatásokban is megjelent, amelyek során a kulturális és kreatív iparágak vizsgálata történt meg. Ezen iparágak jelentősége abban rejlik, hogy jelenlétükkel hozzájárulhatnak a helyi és regionális jóléthez, valamint a munkahelyteremtéshez is. Klein et. al. (2021) szerint ezen iparágak megléte a gazdasági előnyök mellett a fenntartható településfejlesztés, a kreativitás és a kultúra kapcsán is hozzáadott értékkel bír. Kézai et. al. (2023) kutatásából kiderül, hogy a kulturális és kreatív ipar jelen van a Szigetközben és egyre több a kreatív vállalkozások száma is, bár Győr és Mosonmagyaróvár túlsúlya érezhető, de a fejlődés adott a térség számára, hiszen jó alapokkal rendelkezik.

## ÖSSZEFOGLALÁS

Az Insula Magna Komplex Fejlesztési Projekt víziója, melynek részeként a fent bemutatott kutatás is készült az, hogy a Szigetköz-Csallóköz térsége egy határon átnyúló, európai mintaadó fejlesztési területté váljon. Jó gyakorlatként is szolgálhat arra, hogyan kell egy megújuló természeti erőforrás (víz) révén összekötött határmenti térségben innovatív módszerekkel, természet alapú megoldások felhasználásával, olyan komplex fejlesztést végrehajtani, ami a kiindulópontot jelentő ártér rehabilitáción túl a térséget gazdasági teljesítményének növeléséhez, versenyképességének javulásához, és egyben a társadalom rezilienciájának és tudatosságának növeléséhez is hozzásegíti. A célként meghatározott, helyi erőforrásokra alapozott, endogén, klíma adaptív térségi gazdaságfejlesztés úgy próbál megfelelni az európai és globális kihívásoknak, hogy közben figyelembe veszi a környezet- és természetvédelmi szempontokat, és tiszteletben tartja a térségi ökoszisztémát. Mindezek teljesüléséhez azonban elengedhetetlen a közös kapcsolódási pontok azonosítása, úgymint természeti- és környezeti értékek, turisztikában rejlő potenciálok, K+F szektor erősítése, valamint az agrárgazdálkodásban, helyi termékekben rejlő lehetőséggel. Két ország egy múlttal rendelkező, de különböző habitusú területéről van szó, de a fejlődés mindkét fél érdeke. Sikeressé attól válik igazán, ha önállóan is, ugyanakkor egymásra támaszkodva, építve is erősek lehetnek a jövő gazdasági, társadalmi, környezeti kihívásaival szemben.

## FELHASZNÁLT IRODALOM:

- CSAPÓ T. – KOZMA K. – LENNER T.* (2015): Győr településmorfológiája. Településföldrajzi Tanulmányok IV. évf./1. szám., pp. 17-34.
- GÖCSEI I.* (1979): A Szigetköz természetföldrajza. Földrajzi Tanulmányok 16. Akadémiai Kiadó, Budapest, p. 119.
- INSULA MAGNA - KOMPLEX VÍZGAZDÁLKODÁSI ÉS FENNTARTHATÓ FEJLESZTÉSI PROGRAM KÖZÉPTÁVÚ STRATÉGIA.** KEHOP 1.1.0 Vízgazdálkodással és az éghajlatváltozás hatásaival kapcsolatos tervezés, informatikai és monitoring fejlesztés., 2023. augusztus, p. 91.
- KÉZAI P. – GOMBOS SZ. – JAKOBI Á.* (2023): Kulturális és kreatív ipar a Szigetközben. Tér és Társadalom 37. évf./2. szám., pp. 134-155.
- KLEIN, M. – GUTOWSKI, P. – GERLITZ, L. – GUTOWSKA, E.* (2021): Creative and Culture Industry in Baltic Sea Region Condition and Future. Sustainability 8., 4239. <https://www.mdpi.com/2071-1050/13/8/4239>
- LELKES G.* (2022): Csallóköz földrajzi jellemzői, természeti és környezeti sajátosságai. In: Insula Magna Középtávú Stratégia I. sz. melléklete 2023, p. 43.

- MENDŐL T.** (1963) Általános településföldrajz. Akadémiai Kiadó Budapest, 465 p.
- MEZEI K. – RÁCZ SZ.** (2023): A területi szempontok eredményesebb érvényesítése a fejlesztéspolitikában – A IV. Területfejlesztők Napja következtetései és ajánlásai. Tér és társadalom 37. évf. 2. sz., pp. 181-190.
- POZSGAI A. - BARANYAI G.** (2016): Szigetközi települések területhasznosítása a 18-19. században. Településföldrajzi Tanulmányok 5. évf. 3-4. sz. pp. 112-123.
- SZABÓ M.** (2005): Vizes élőhelyek tájökölógiai jellemvonásai a Szigetköz példáján. Akadémiai doktori értekezés. Budapest, p. 169. [http://real-d.mtak.hu/268/1/Szabo\\_Maria.pdf](http://real-d.mtak.hu/268/1/Szabo_Maria.pdf)
- RECHNITZER J.** (1998): Területi stratégiák. Dialóg-Campus Kiadó Bp.-Pécs, p. 348.
- ZS., DOMONKOS – V., SZIGETI SZABÓ – A., FARKA, GY. PINKE – P. REISINGER – TOMAŠ VEREŠ – P., TÓTH:** Spread of common ragweed (*Ambrosia artemisiifolia* L.) on arable land in the Žitný ostrov // Rozšírenie ambrózie palinolistej (*Ambrosia artemisiifolia* L.) na ornej pôde Žitného ostrova. Journal of Central European Agriculture 18(1):29-41. [https://www.researchgate.net/publication/315677559\\_Spread\\_of\\_common\\_ragweed\\_Ambrosia\\_artemisiifolia\\_L\\_on\\_arable\\_land\\_in\\_the\\_Zitny\\_ostrov\\_Rozsirenie\\_ambrozie\\_palinolistej\\_Ambrosia\\_artemisiifolia\\_L\\_na\\_ornej\\_pode\\_Zitneho\\_ostrova](https://www.researchgate.net/publication/315677559_Spread_of_common_ragweed_Ambrosia_artemisiifolia_L_on_arable_land_in_the_Zitny_ostrov_Rozsirenie_ambrozie_palinolistej_Ambrosia_artemisiifolia_L_na_ornej_pode_Zitneho_ostrova)